

ROTES HAUS
MONSCHAU

**KENNISMAKING MET EEN
FAMILIE-DYNASTIE**
BEZOEK VAN DE EXPOSITIE

Foto: © Willi Filz

INTRODUCTIE

Hartelijk welkom in het Rode Huis in Monschau!

In de 18e eeuw was Monschau in heel Europa een bekende **lakenstad**. Hier werden **fijne wollen stoffen** geproduceerd. Honderden mensen hielden zich in de stad en in de omstreken bezig met wolverwerking. Sporen van de lakenproductie zijn nog steeds in de hele stad te vinden.

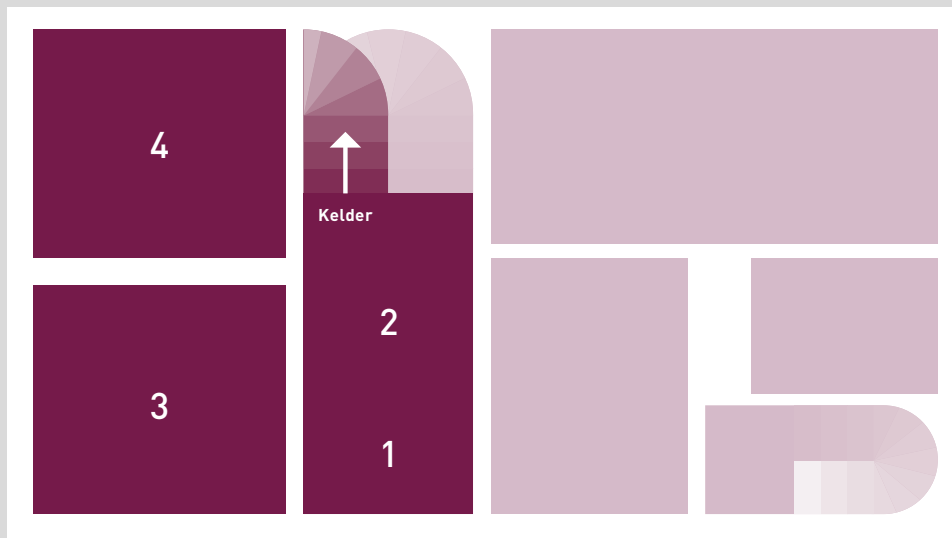
Het **Rode Huis** is een indrukwekkend monument uit deze periode. Het werd rond 1760 als woon- en bedrijfspand gebouwd door de lakenfabrikant Johann Heinrich Scheibler. De twee gescheiden ingangen 'Zum goldenen Helm' en 'Zum Pelikan' zijn nog een relict van deze twee functies. Tot in de jaren 1830 was het gebouw zowel woonhuis als fabriek en handelshuis van drie generaties van de familie Scheibler.

De huidige **inrichting** hebben we te danken aan latere generaties van de familie, die het huis vanaf 1909 vanuit Keulen als vakantieverblijf gebruikten. Zij richtten het in met familiestukken en verworven kunstvoorwerpen.

In 1963 besloot de familie het Rode Huis om te vormen tot een particuliere **stichting**, samen met het Landschaftsverband Rheinland. Het doel van de stichting is dit monument voor de toekomst te behouden, het als museum te ontwikkelen en het aan het publiek voor te stellen.

In het **Museum Rotes Haus** ervaart u hoe de industriële familie woonde en hoe in Monschau in de 18e eeuw wollen stoffen werden geproduceerd.

Entreegebied en begane grond

1 Introductie

3 Herenkamer

2 Entreehal

4 Esszimmer

2E ETAGE

1E ETAGE

BEGANE GROND

KELDER

We zijn in het gedeelte dat 'Zum goldenen Helm' heet en wel in de grote, schitterende vestibule.

De **portretten** van de opdrachtgever van het gebouw, Johann Heinrich Scheibler, en zijn vrouw Maria Agnes boven de bank lachen ons vriendelijk toe. De grote spiegel met een gouden rand, een kristallen kroonluchter en luxueus stucwerk aan het plafond zorgden voor een indrukwekkende ontvangst van gasten en zakenpartners. Het **marmor op de muren** is geen echt marmer maar geraffineerd olieverfschilderwerk. Het werd gereconstrueerd aan de hand van originele vondsten.

In de hoek onder de grote trap bevindt zich een toilet. In de 18e eeuw was zo iets uiterst zeldzaam in particuliere woningen, evenals de wasbak van koper voor de handen.

Het pronkstuk van de ruimte is de **zwevende, eikenhouten trap**, die over drie verdiepingen gaat. Als je door het open trapoog omhoog kijkt, kun je de gewaagde constructie mooi volgen. Het **artistieke houtsnijwerk** vertoont typische motieven van de rococo-stijl. In de balustrade zijn kleine kinderfiguurtjes, zogenaamde putti, te zien, omringd door decoratie. Aan de binnenkant stellen zij symbolisch de vier seizoenen, de tijden van de dag en de elementen voor. Maar aan de buitenkant – en dat is uitzonderlijk – laten zij de afzonderlijke stappen in de productie van wollen stoffen zien: van het hoeden van de schapen tot het laden en lossen van de uiteindelijke baal stof. Vol trots presenteert de huiseigenaar hier zijn vak, zijn gedetailleerde kennis van de procedés en de basis van zijn succes.

3

HERENKAMER

Laten we naar de eerste kamer naast de kassa gaan – de herenkamer.

Typisch ingericht met donkere meubels, een bureau en comfortabele fauteuils diende deze als de werkkamer van de heer des huizes. Na een diner trokken de mannen zich hier terug om maatschappelijke kwesties te bespreken onder het genot van tabak en alcohol. Ook zakenpartners werden hier ontvangen.

De twee **bronzen borstbeelden** rechts op de commodes tonen het mecenas-echtpaar Hans Carl Scheibler en Lotte, meisjesnaam Müller. Hans Carl Scheibler leidde sinds 1920 in Keulen de Chemische Fabrik Kalk van zijn vader. Aan de inspanningen van zijn vrouw Lotte hebben we de huidige samenstelling van het historische interieur te danken.

De blikvanger in de kamer is de **canvasbekleding** van de muren. Dit is een mooi voorbeeld van trompe-l'oeil. 73 kopieën van schilderijen van oude meesters zijn met lijsten zo erop geschilderd alsof ze in het echt voorhanden zijn. Behang op canvas was in die tijd een populaire wandversiering en de motieven waren meestal geïdealiseerde landschappen. Een **fictief schilderijkabinet** in deze vorm is echter uniek en is een van de bijzonderheden van het Rode Huis. Onder de 73 kopieën van oude meesters zijn werken van Titiaan, Rembrandt, Van Ruisdael, Rosalba Carriera en Angelika Kauffmann te zien.

Laten we een kamer verder gaan en de eetkamer betreden.

De weelderige eetkamer is ingericht in Louis Seize-stijl. Deze stijl is genoemd naar de Franse koning Lodewijk XVI en bestrijkt de periode van ongeveer 1770 tot 1795. Hij richt zich naar de Franse modestijl van de adel en de rijke bourgeoisie. Kenmerkend zijn symmetrische vormen met subtiele twijg- en bloemornamenten in een slingervorm. Zo zouden de woonvertrekken van het Rode Huis ingericht kunnen zijn kort nadat ze in gebruik werden genomen.

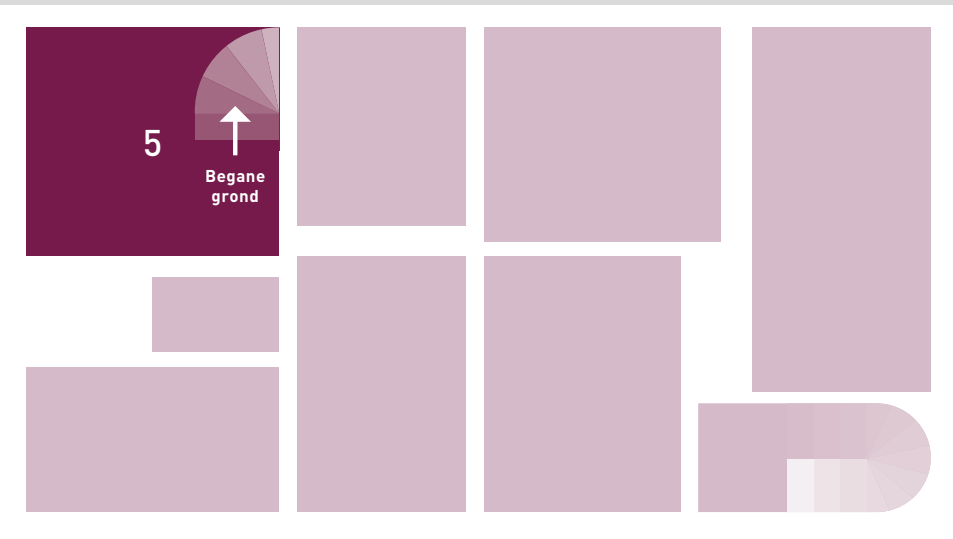
De **donkergroene wandbekleding** met bloemmotieven werd gereconstrueerd aan de hand van behangresten uit 1770. Achter de kleine houten deur in de muur links in de hoek is een etenslift naar de eronder gelegen keuken. De kamer is versierd met

portretten van leden van de familie Scheibler.

Op tafel ziet u feestelijk **servies**. Carl Scheibler en zijn vrouw Lilla lieten het servies voor 100 personen maken door de firma Richard Ginori in Milaan ter gelegenheid van hun zilveren bruiloft in 1909. Op elk stuk staat het wapen van de familie Scheibler en dat van de familie Von Mallinckrodt, een koopmansfamilie uit de omgeving van Dortmund.

Laten we eens kijken waar het personeel het eten bereidde. Daarvoor moeten we de smalle trap naar de kelder afdalen.

Kelder

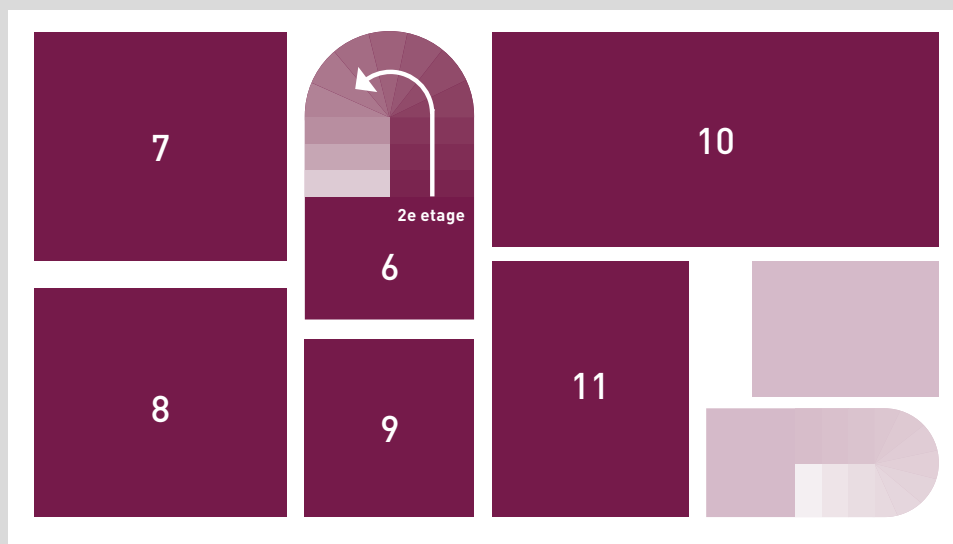
5 Keuken

De keuken van het huis was het domein van de bedienden, vooral de keukenmeiden en kokkinnen. Het was ook het warmste vertrek van het huis omdat het vuur in de grote, open haard niet uit mocht gaan. Aangezien fornuizen in de Eifel pas in de loop van de 19e eeuw gemeengoed werden, kookte men tot dan toe boven een open vuur, waar ook altijd warm water klaarstond. De **haard** is fraai omlijst met zogenaamde blauwsteen. Achter de vuurplaats hangt een grote **gietijzeren plaat** met het wapen van de Scheiblers. De plaat sloeg de hitte van het vuur op en straalde deze de keuken in. Alleen rijke huishoudens konden zich de vele glanzend gepolijste potten en pannen van messing en koper veroorloven. De deur van de **etenslift** naar de eetkamer bevindt zich rechts van de open haard in de hoek. Een **vloerluik** leidde naar een kanaal in de kelder. Misschien werd het gebruikt om afval af te voeren.

Op de tafel voor het raam springt de T-vormige keramische **braadpan voor haas** in het oog. Vóór het braden werden de achterpoten van de haas met het spiervlees afgesneden en in het bovenste gedeelte gelegd, met de rest eronder. Op deze manier werd de warmte gelijkmatiger verdeeld. Deze pan maakt duidelijk dat wild bij de gegoede burgers vrij vaak op het menu stond. Vroeger was jagen het voorrecht van de adel, maar nu gingen ook fabrikanten op jacht. De bossen van de Eifel en de Hoge Venen waren rijk aan wild en boden hiertoe dus alle mogelijkheden. Wilhelm Scheibler had zelfs zijn eigen jachthuis, het huidige landgoed Ternell in de Hoge Venen.

Laten we nu terugkeren naar de begane grond en via de praaltrap naar de eerste etage gaan.

1e etage

6 Gang 1e etage

7 Blauwe Salon

8 Gele Salon

9 Kabinet

10 Feestzaal

11 Voorkamer

2E ETAGE

1E ETAGE

BEGANE GROND

KELDER

Op de eerste verdieping bevinden zich woonruimtes en een feestzaal. Er is weinig bekend over het oorspronkelijke gebruik ervan. Zij zijn pas na verloop van tijd in hun huidige vorm ingericht. Alvorens de kamers te betreden moet u even een blik werpen op de **schilderijen boven de deuren**, die verbonden zijn met de deurkozijnen. Zij tonen een dromende herder en jonge stelletjes, die de seizoenen symboliseren. De schilderijen werden pas in 1911 gemaakt door de Düsseldorfse schilderes Sophie Meyer en zijn geïnspireerd door 18e eeuwse motieven.

Laten we nu eens een kijkje nemen in de eerste kamer aan de rechterkant.

BLAUWE SALON

Wat in de Blauwe Salon meteen opvalt is de **open haard** van rood marmer. Ernaast is een doorgang naar de belendende kamer. Aangezien het trappenhuis niet verwarmd was, kon men zo van vertrek wisselen zonder de deur naar de koude gang te openen. Boven de haardspiegel hangt een **schilderij in zwarte en witte tinten** in een techniek die stenen reliëfs imiteert. Zulke schilderijen waren onder andere populair in de barokperiode, ter versiering van protestantse kerken. Overigens was de familie Scheibler, zoals alle fabrikanten van fijne stoffen in Monschau, protestants en heeft zij een lange rij voorouders die prominente theologen waren.

Op tafel staat een **koffiepot**, een zogenaamde Bergische 'druppelmina' van koper en messing. Koffie, toen nog een ongefilterd aftreksel van gemalen bonen en kokend

water, werd via het kraantje afgetapt in kopjes. Het tuitje raakte door het poeder snel verstopt, de koffie 'droppelde' er dan maar langzaam uit en de opening moest met de schacht van een veer regelmatig worden schoongemaakt. Koffie werd over zee ingevoerd uit Europese kolonies in Zuidoost-Azië en Zuid-Amerika en was in de 18e eeuw een luxedrank die in sommige landen zelfs verboden was.

Dit wordt ook duidelijk door het **schilderij** van Wilhelm Scheibler, een zoon van Johann Heinrich, en zijn vrouw Theresia Elisabeth Böcking. Zij hebben zich, vermoedelijk koffie drinkend, laten portretteren en tonen daarmee hun luxueuze levensstijl. Armere mensen moesten genoegen nemen met koffiesurrogaten op basis van eikels, paardenbloem- of cichoreiwortels.

U kunt nu rustig verdergaan naar het hierop aansluitende woonvertrek.

De Gele Salon is eveneens ingericht met chic meubilair. Links van het raam valt de **secretaire** op met fraai houtsnijwerk en golvende laden. Vermoedelijk is deze afkomstig uit een werkplaats in Aken. Let vooral ook op de **dienbladtafel** naast de ingang. Het is een typisch meubelstuk uit de rococotijd en gemaakt door de Van Selow manufactuur in Braunschweig. Meubels uit deze manufactuur zijn tegenwoordig uiterst zeldzaam. Een typisch kenmerk zijn de motieven van glazen kralen. Zulke tafels werden in de betere kringen gebruikt om thee te drinken. Thee was, net als koffie, een luxedrank en werd meestal in gezelschappen gedronken, bijv. als er bezoek kwam of bij vergelijkbare gelegenheden.

Tot de oorspronkelijke inrichting van het huis behoort de grote **linnenkast** met twee deuren. Deze toont het houtgesneden familiewapen van de familie Scheibler-Böcking boven in de lijst. Hij is waarschijnlijk gemaakt in 1766. Hierin werd de uitzet bewaard die Theresia Elisabeth Böcking uit haar ouderlijk huis meebracht toen zij met Wilhelm Scheibler trouwde. Jonge vrouwen brachten in die tijd als uitzet vaak tafel- en bedlinnen en linnen stof mee, die zij later gebruikten om huishoudtextiel te naaien. Jaren voor de bruiloft waren ze al bezig met het weven van linnengoed voor de bruiloft en het naaien en borduren van tafelkleden en beddenlakens. Deze boerentraditie was blijkbaar ook gebruikelijk in de hogere klassen.

Laten we nu naar de kleine kamer gaan met het schilderij van de dromerige herdersjongen boven de deur.

KABINET

Het kabinet is een van de merkwaardigste kamers in het Rode Huis. Ook hier zijn de muren versierd met een **kostbare canvasbekleding**. Er is een boslandschap op geschilderd, omringd door guirlandes. Afgebeeld zijn voornamelijk jachtaferelen met verschillende dieren zoals jachthonden, katachtige roofdieren en hoenderen, maar ook een vissersjongen en tuingereedschap zijn te zien. Veel bloemen in manden en vazen maken het tafereel romantisch en speels.

Wat ook zeer artistiek is uitgevoerd zijn de **houtgesneden panelen** op het onderste deel van de muren. Links zijn muziekinstrumenten in verschillende concertcombinaties afgebeeld en daarnaast theaterdecors met wapens, harnassen en kanonskogels. De kamer werd wellicht gebruikt als dameskamer, waar men zich in een kleine kring terugtrok.

Op tafel ligt een houten **haspel**. Dit voorwerp werd gebruikt om het gesponnen garen van de klossen van het spinnewiel op te winden en kon vervolgens worden verwijderd en opgeborgen als een streng garen. Zoals de grote kast in de Gele Salon, waar het linnengoed werd bewaard, al liet zien hielden ook de welgestelde dames zich bezig met de vervaardiging van garen en met andere handwerken. Ook het naaimandje wijst daarop. Samen hebben ze gesponnen, geborduurd, gekantklost en genaaid. Handwerk was in de 18e en zelfs nog in de 19e eeuw een vast onderdeel van de opleiding van meisjes en jonge vrouwen uit de hogere klasse en van adellijke afkomst.

*Als we nu door de volgende deur stappen,
betreden we voor het eerst het
'Zum Pelikan'-gedeelte van het huis.*

10

FEESTZAAL

Het grootste vertrek van het hele huis is de feestzaal. Deze is sober ingericht en zeer licht door de grote raampartij op het oosten richting Roer en op het zuiden richting de Laufenbach-beek. Opvallend zijn de met marmer omlijste open **haard**, het zorgvuldig bewerkte stucplafond en de **parketvloer** met ingelegd houtwerk. De **bank** en de stoelen zijn originele stukken van rond 1780. Naast de ingang hangt een portret van Wilhelm Scheibler met zijn vrouw Theresia Elisabeth Böcking en hun dochttertje Maria Henriette, dat in 1767 werd geboren.

De salon werd gebruikt voor familiefeesten en recepties. Hier vonden ook de muziekmiddagen of -soirees plaats. In de hogere klassen was het bon ton dat kinderen een muziekinstrument leerden spelen en hun kunsten aan de gasten vertoonden. Bovendien nodigden de

lakenfabrikantenfamilies elkaar graag uit en huurden muzikanten in voor concerten.

Richt uw blik in de feestzaal op het prachtige **gestucte plafond**. Stucwerk is een decoratief element gemaakt van mortel, die een speciale samenstelling heeft van gips, kalk en bindmiddelen. Het wordt aangebracht door gespecialiseerde ambachtslieden, de stucadoors. De versiering van plafonds met stucwerk was bijzonder populair in de barok- en rocoperiode in de 17e en 18e eeuw. Het sierstucwerk in de feestzaal met zijn uitgebreide ornamenten bewijst dat hier zeer kundige en professionele stucmeesters aan het werk waren. Met uitzondering van de keuken hebben alle in het Rode Huis ingerichte woonkamers stucplafonds.

Aan de feestzaal grenst de kleinere voorkamer of salon.

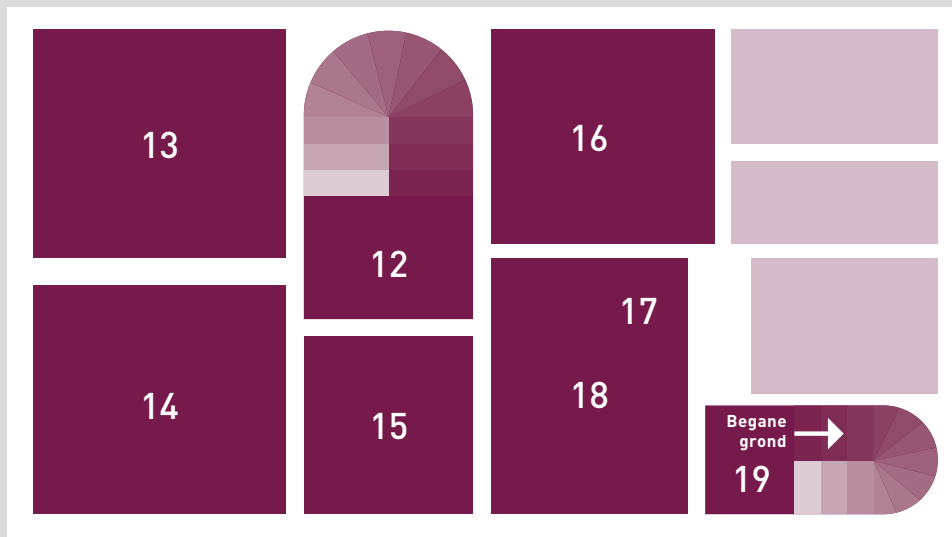
Hier valt links vooral een **vitrine** voor porselein op. De decoratieve elementen zijn subtieler dan bij andere kasten van dit type in het Rode Huis. Zij zijn echter typerend voor de periode waarin zij werden vervaardigd, 1770, de overgang van rococo naar Louis Seize-stijl. De kast werd waarschijnlijk gemaakt in een werkplaats in Luik of Aken. Hij heeft een **ingebouwd slingeruurwerk**, zelfs met een secundewijzer. Dit wijst op het grote belang van moderne tijdmeting in fabrikantenkringen. In de 18e eeuw oriënteerden de meeste mensen zich nog aan de hand van de stand van de zon en de kerkklokken. Dit zou in het komende machinetijdperk snel veranderen.

Het is niet precies bekend welke functie de salon had. Misschien trokken de gasten zich hier terug om ongestoord een gesprek te kunnen voeren.

In het vertrek staat ook een gestoffeerde **zitgroep** van rond 1780. Ze hebben een stoffen bekleding met figuren, dieren en jachtaferelen. Net als het tapijt komen deze stofferingen uit Aubusson, een kleine stad in Midden-Frankrijk. Sinds de 15e eeuw worden er wandtapijten, zogenaamde tapisserieën vervaardigd. De wereldberoemde ateliers, waarvan sommige nog steeds bestaan, produceren op bestelling. Zij maken duidelijk welke contacten de hogere klassen uit die tijd door heel Europa onderhielden, niet alleen via hun bedrijven maar ook via de privé-aanschaf van goederen.

Laten we één verdieping hoger gaan.

2e etage

12 Gang 2e etage

15 Groene slaapkamer

18 Huis

13 Empire-slaapkamer

16 Böcking-slaapkamer

19 Kleine trap

14 Rococo-slaapkamer

17 Familie

Op de tweede verdieping bevinden zich vier ingerichte slaapkamers.

Er staat een **vitrinekast** in de hal bij de trap. Kijk eens door de glazen deuren. Binnenin liggen verschillende voorwerpen zoals een parasol, reisbenodigdheden, reukflesjes en ook een **stemvork en een rond object met metalen haken**. De laatste twee voorwerpen zijn uitvindingen van Johann Heinrich Scheibler, een kleinzoon van de gelijknamige bouwheer van het Rode Huis. **Portretten** van hem en zijn vrouw hangen rechts naast de vitrine. Hij had de fluweel- en zijdefabriek Scheibler und Compagnon in Krefeld opgericht. In zijn vrije tijd wijdde hij zich aan de muziek en vond de tonometer uit voor het stemmen van muziekinstrumenten, en een soort mondharmonica bestaande uit verschillend gestemde mondharpes.

De trap verder naar boven is afgesloten voor bezoekers en leidt naar de privévertrekken van de familie Scheibler.

EMPIRE-SLAAPKAMER

Direct naast de trap kijken we in de zogenaamde Empire-slaapkamer.

De naam duidt op de woonstijl. Deze was modern van ongeveer 1800 tot 1815, vooral in Frankrijk tijdens het bewind van Napoleon Bonaparte. In deze periode stond het Rijnlandse gebied op de linkeroever van de Rijn, dus ook de streek rond Monschau, onder Frans bestuur. Belangrijke kenmerken zijn rechte, eenvoudige, classicistische vormen zoals zuilen, maar ook motieven en ornamenten uit de Griekse en Romeinse oudheid. Zulke elementen zijn terug te vinden in het bed, de commodes en de nachtkastjes. Op de **schilderijen** zijn de 3e en 4e familiegeneratie afgebeeld, op de portretten naast het bed de Krefeldse lijn van de Scheiblers. De **parketvloer** met zijn vierkante legpatroon is een origineel van rond 1800.

Het pronkstuk van de kamer is het **hemelbed** met een gordijn, baldakijn genoemd, van lichte zijde. Hoewel het slechts 1,20 meter breed is, is het een bed voor twee personen. Zulke smalle tweepersoonsbedden waren heel gewoon in die tijd. Omdat de slaapkamer geen verwarming had, kroop men dicht tegen elkaar aan. Voor dikkere mensen was dit ongetwijfeld een probleem. Pas rond 1900 raakten in Frankrijk en Engeland grotere bedden met een breedte van 1,40 tot 1,60 meter in zwang. In Duitsland daarentegen werden de bedden smaller gemaakt en werden er gewoon twee naast elkaar gezet.

ROCOCO-SLAAPKAMER

De meubels in de zogenaamde rococo-slaapkamer zijn een stuk eenvoudiger dan die van de kamer ernaast. De kamer is ingericht als ouder- en kinderslaapkamer. Hier zijn twee bedden samengevoegd tot een tweepersoonsbed. Een grote messing **bedwarmer** leunt tegen het bed. Hier deed men hete houtskool in en streek er voor het slapen gaan mee over het bed om het op te warmen. Voor het bed staat een wieg, ertegenover staat een **kinderstoel** en op de **kaptafel** links een speelgoedpaard. Rechts zijn op de Luikse commode twee **scheerkommen** te zien.

In vroeger eeuwen was het heel gewoon dat ouders en kleine kinderen een slaapkamer deelden. De oudere kinderen sliepen, jongens en meisjes apart, samen in één kamer. In het Rijnland vind je aparte kinderkamers in burgerlijke huishoudens pas in de loop van de 19e eeuw.

Voor het bed staat een meubelstuk dat op het eerste gezicht ongewoon lijkt, een **bidet**. Het is een laag zitbadje voor het onderlijf. Dit wastafelmeubel verscheen rond 1700 bij de Franse aristocratie en de bourgeoisie en was in elk geval een luxeartikel. Vooral vrouwen gebruikten het bidet voor de hygiëne in verband met de menstruatie of na de bevalling. Verder was het ook handig na een toiletbezoek, vooral in een tijd die nog geen toiletpapier kende. Sommigen geloofden ook dat zij zwangerschap na geslachtsgemeenschap konden voorkomen door zich te wassen.

GROENE SLAAPKAMER

Op het eerste gezicht maakt de kleine slaapkamer in een groene tint een vrij sobere indruk. Toch is deze ingericht met waardevol en speciaal meubilair. De meubels dateren van rond 1770, de overgang van de uitbundige rococo naar de wat strakkere Louis Seize-stijl. De grote **kast** links is versierd met houtsnijwerk met een bloemenmand, muziekinstrumenten en guirlandes. Boven het bed zien we een in de muur geïntegreerd **schilderij met een herderstafereel**. Zulke schilderijen waren aan het einde van de 18e eeuw erg populair.

Rechts naast het bed staat een commode met een **zilveren wasservies**. Er staat ook een **handdoekenrek** in de kamer. In de 18e eeuw zal men in de huizen van de burgerij en zelfs in grotere kastelen tevergeefs zoeken naar een badkamer. Hygiëne zoals wij die kennen was nog onbekend. Een kleine wasbeurt met een beetje water moest volstaan.

Heel zelden gunde men zich een bad in een grotere wastobbe. Er werd meer aandacht besteed aan de make-up. Voor de kleine of grote 'boodschap' gebruikte men kamerpotten, die 's morgens door het personeel meestal op een mesthoop of in de rivier werden gelegd.

De zogenaamde Böcking-slaapkamer in het 'Zum Pelikan'-gedeelte van het huis is genoemd naar de ouders van Theresia Elisabeth, de vrouw van Wilhelm Scheibler. Hun **portretten** hangen boven het bed. Hun barokke villa aan de Moezel is op een vergelijkbare manier ingericht als het Rode Huis en is nu ook een museum. De kamer is ingericht met meubels die pas na 1900 in het huis zijn gekomen.

Bijzonder in het oog springend is de waardevolle **klok** van de klokkenmaker Kreitz uit Monschau uit het midden van de 19e eeuw. Kreitz emigreerde later naar Sint-Petersburg. De klok heeft twee wijzerplaten die ook de maand, de dag van de week en de maanfases aangeven. Verder staan er twee figuren op die de passende sterrenbeelden op een astronomische bol

laten zien. Op de grond staat een **waterkan** om de waskruiken in de kamers bij te vullen.

Naast de klok staan **twee olielampen**. Zulke lampen vormden samen met kandelaars en kroonluchters met kaarsen aan het plafond in de 18e eeuw de enige lichtbronnen in huis. Je kunt je voorstellen dat het binnen in de huizen na zonsondergang bijna helemaal donker was. Dit was met name lastig voor oudere mensen die minder goed zien. Daarom gingen de mensen vroeg naar bed. Bovendien betekende open vuur in de vertrekken altijd een brandrisico. Ook in Monschau hebben desastreuze stadsbranden gewoed.

We gaan niet terug naar het trappenhuis, maar bezoeken de volgende kamer.

FAMILIE

We komen nu in het thematische gedeelte van de tentoonstelling, waar we kennismaken met de familie Scheibler en de lakenproductie, de basis van hun rijkdom.

Eerst komen we langs de foto's van leden van de protestantse families Offermann en Scheibler. Hun verwantschapsrelaties worden door de banden tussen de portretten verduidelijkt. Johann Heinrich Scheibler, de bouwer van het 'Rode Huis' en stichter van de Scheibler familiedynastie in Monschau is te zien in het midden rechts. Hij was door huwelijk familielid geworden van de plaatselijke protestantse lakenfabrikantenfamilies Schlösser, Schmitz en Offermann.

Familiebanden waren toen heel belangrijk. In de overwegend katholieke Eifel trouwden leden van de protestantse bovenklasse van lakenfabrikanten enkel in hun eigen kringen. Dit betekende dat zij niet alleen economisch, maar ook qua familiebanden met elkaar verbonden waren.

In het midden van de kamer zien we een model van het ‚Rode Huis‘.

Het ‚Rode Huis‘ werd gebouwd als woon- en productiegebouw. De precieze bouwtijd is niet bekend, maar moet ergens tussen 1762 en 1766 zijn geweest. De bouwer Johann Heinrich Scheibler heeft de voltooiing niet meer mogen meemaken.

Het gebouw heeft een woongedeelte, dat u binnenkomt via de ingang ‚Zum goldenen Helm‘ en dat u al gezien hebt. Het is in het model aangegeven met de kleur groen. Het tweede gedeelte met de ingang ‚Zum Pelikan‘ naar de productie- en bedrijfsruimten is in het model rood gemarkeerd. Helemaal boven op zolder bevond zich het wolmagazijn. De wolbalen werden omhoog getrokken met een lier die aan de zijkant van het huis was bevestigd. Voor verdere verwerking werd

de wol via een stortkoker naar de kelder gebracht. Er waren ketels voor het ontvetten en wassen van de wol, alsmede waterbekkens en goten voor het daaropvolgende spoelen (zie lade). Dit deel van het huis bevatte ook kantoorruimtes en een opslagplaats voor lakenbalen.

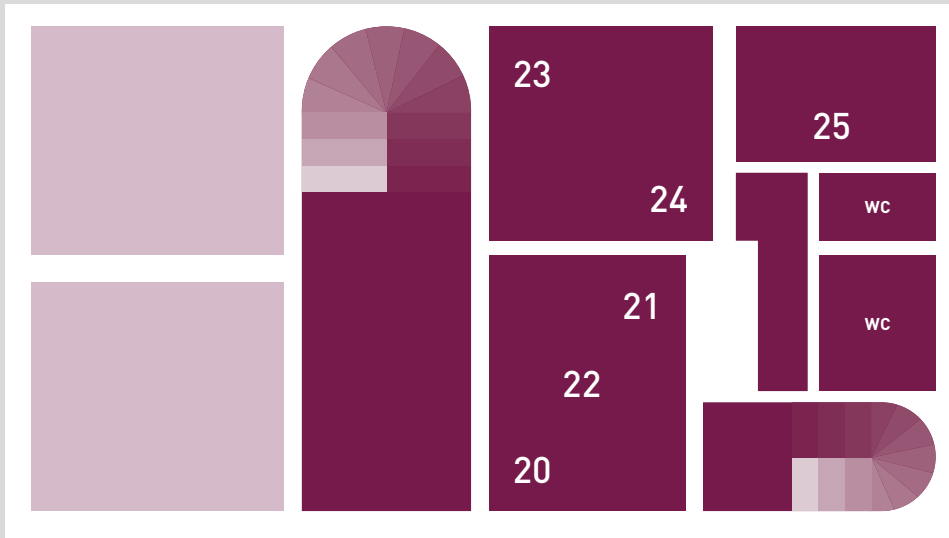
KLEINE TRAP

Wij gaan door de volgende deur naar het trappenhuis in het huisgedeelte ‚Zum Pelikan‘ en dalen af naar de benedenverdieping.

Het trappenhuis en de trap zijn smaller dan in het voormalige woongedeelte van het huis. Maar deze trap is ook rijkelijk versierd met houtsnijwerk. Hij werd waarschijnlijk in dezelfde tijd en in dezelfde werkplaats vervaardigd als zijn pendant in het huisgedeelte ‚Zum goldenen Helm‘. Ook deze trap is voorzien van illustraties. Links in de reling, naast Adam en Eva bij de appelboom, zijn de twaalf maanden gesymboliseerd door veldwerk. Hier aan het eind, zit de dood bij een verliefd stel. Daar tegenover bevinden zich afbeeldingen van de vier seizoenen.

Historische foto's bewijzen dat ook dit trappenhuis een soortgelijke marmeren beschildering had als nu nog te zien is in de grote hal in het andere deel van het huis.

BEGANE GROND und Ausgangsbereich

20 Stappen in het productieproces

21 Werkplekken

22 Stoffe

23 Mode & stalen

24 Handelsroutes

25 Monschau – foto's uit 200 jaar geschiedenis

Op de lange wand achter de tafel met stofstalen ziet u, van links naar rechts, afbeeldingen en voorwerpen die betrekking hebben op de belangrijkste fasen van de productie van stoffen. De vitrines tonen de verwerkingsstappen van ruwe wol tot afgewerkt doek.

Wassen

De wol van merinosschape uit Spanje en Saksen kwam voorgereinigd in grote balen naar Monschau. Door toevoeging van urine en heet water werd het in ketels ontvet, gewassen en vervolgens in manden in stromend water uitgespoeld.

Verven en drogen

In Monschau werd vervolgens een groot deel van de wol geleverd, op frames gedroogd en op tafels tot vlokken geslagen.

Kaarden

De vlokken wol kwamen nu om geeraard of gekamd te worden: De afzonderlijke vezels werden parallel gekamd met borstels met kleine metalen haken en vervolgens licht ingeget met olijfolie om het spinnen te vergemakkelijken.

Spinnen

Daarna spinnen vooral vrouwen de wol met de hand tot garen op spinnenwielen.

Kettingwijnen & weven

Vervolgens vond het kettingwijnen plaats: wevers maakten een schering volgens de specificaties van de maker, dat zijn de parallelle draden van gelijke lengte die op het weefgetouw werden gespannen. Het inslaggaren werd op kleine klosjes gewikkeld en de stof werd geweven volgens de nauwkeurige specificaties van de fabrikant.

Vollen en spannen

Na het weven vond de nabehandeling of afwerking plaats: eerst ging de stof naar de volmolen, waar grote houten hamers er in zeepwater op sloegen om de stof te vervilten. De sterk gekrompen stof werd buiten op grote frames gespannen, uitgerekt en gedroogd.

Kaarden

De arbeiders kanden vervolgens de nog licht vochtige doek met handkaarden waarin gedroogde kaardenbollen (bloemen van de distel) waren geklemd om de wolharen recht op te zetten.

Scheren van het laken

En daarna volgde het lastigste karwei: het oppervlak van het doek werd millimeter voor millimeter met een zware lakenschaar geschoren, zodat het glad en gelijkmatig werd.

Deze afwerkingsprocessen moesten verschillende malen worden herhaald om een fijne wollen doek te verkrijgen.

Zengen en persen

Na het zengen, persen en verpakken was de stof klaar voor de verkoop.

De verwerking van de ruwe wol tot de kant-en-klare stof kan tot twee jaar duren.

WERKPLEKKEN

Het aantal arbeiders in Monschau en omgeving was in de loop van de 18e eeuw niet meer voldoende voor de textiel fabrieken van Monschau. Daarom begonnen de fabriekseigenaren een deel van het werk uit te besteden aan thuiswerkers. Dit omvatte het weven van eenvoudige patronen en vooral het spinnen. Voor het werk van één wever moesten ten minste zes tot acht spinners garen produceren. Zij ontvingen de gekaarde wol en leverden dan weer garen terug. De fabrikant besteedde het garen vervolgens samen met de patrooninstructies uit aan wevers. Vooral in Limburg en Wallonië kwam een systeem van kleine ondernemers, de Baasen, tot stand. Zij waren een soort onderaannemers, hadden hun eigen werkplaatsen of hadden zelf thuiswerkers in dienst. Zij ontvingen de wol uit Monschau en leverden het afgewerkte weefsel daar weer af.

De fabriekseigenaren hadden in Monschau vollerijen en ook eigen werkplaatsen, zogenaamde ‚Winkel‘. Daar werkten ververs, wevers voor speciale patronen, scheeders, persers en andere arbeiders. Rond 1770 werkten er in totaal zo’n 5.400 mensen voor de lakenproducenten van Monschau in de directe omgeving en verder weg.

Laten we eens kijken naar de stoffen op de tafel.

Hier ziet u verschillende stofstalen die door de handwever Christoph Erhardt werden gereconstrueerd volgens oude patronen uit historische patroonboeken van de firma Scheibler. De moeilijkheid lag niet alleen in het begrijpen en reconstrueren van de weefpatronen, maar vooral in de oppervlaktebehandeling, de zgn. appretuur oftewel de afwerking van de weefsels. Hiervoor waren verschillende proeven nodig.

Aan de ene kant ziet u drie verschillende weefpatronen (rode stoffen) die karakteristiek waren voor Scheibler: gestreept, gestippeld en gevlekt. Bovendien bevinden de blauwpaarse weefsels zich in verschillende stadia van afwerking: direct na het weven, na het vollen en na het scheren.

U mag de stoffen gerust aanraken en hun kwaliteit voelen.

MODE & STALEN

Lange tijd werden in Monschau uitsluitend effen wollen stoffen geproduceerd. Johann Heinrich Scheibler was een van de eerste lakenfabrikanten die rond 1740 wollen stoffen met motieven produceerde. Zij lagen in lijn met de speelse en zeer kleurrijke mode van de Rococo. Dergelijke ‚gevlekte‘ stoffen van gemengd gekleurde garens, stoffen met strepen of fijne stippen werden gebruikt voor vesten en andere bovenkleding, maar ook voor oosterse sjaals. De bewaard gebleven stalenboeken voor beurzen tonen een grote rijkdom aan kleuren en patronen. En toch zijn ze allemaal volledig met de hand gemaakt met natuurlijke kleurstoffen.

Tegen het einde van de 18e eeuw veranderde de mode opnieuw door een trend naar eenvoudigere, vaak effen stoffen, zoals de voorbeelden uit het ‚Journal des Luxus und der Moden‘ in de projectie laten zien. Ook toen al moesten de producenten zo snel mogelijk op de veranderende mode inspelen om op de markt te kunnen overleven.

Rond 1800 had de firma Johann Heinrich Scheibler & Söhne uitgebreide handelsbetrekkingen in Europa en daarbuiten. Sommige plaatsen hadden hun eigen filiaalbedrijven en kleine handelshuizen. In veel gevallen waren het ook bevriende handelaren via wie de firma Scheibler grondstoffen kocht of stoffen verkocht. De afzetmarkt strekte zich uit tot in Rusland en Klein-Azië. Een van de belangrijkste handelsbeurzen was die in Frankfurt.

Grondstoffen zoals merinoswol, olijfolie, kaarden, verfstoffen of zeep kwamen meestal uit Spanje, Zuid-Frankrijk en Italië, afgewerkt laken werd over land of zee geëxporteerd tot aan St. Petersburg of de Levant (het huidige Turkije). Aangezien de wegen slecht waren en de douaneposten de karren steeds weer tegenhielden, gaf men de voorkeur aan de zeeroute of het transport over de rivieren.

De duur van de transporten is op de kaart aangegeven als een schatting. In de winter of bij slecht weer kon het transport veel langer duren.

Monschau werd voor het eerst vermeld in 1198. Na de bouw van het kasteel door de hertogen van Limburg ontwikkelde zich aan de voet ervan vanaf de 14e eeuw een klein boerenstadje. Naast landbouw beoefenden de inwoners ook kunstnijverheid, waaronder het maken van stoffen. Met de start van de productie van fijne stoffen ging het bergopwaarts met de economie van de stad.

De hoogtijdagen (1740 tot 1815):

In de 18e eeuw beleefde de ambachtelijke lakenproductie in Monschau haar hoogtijdagen. Dit trok veel mensen naar de stad. In 1767 had Monschau 2.108 inwoners. Rond 1800 was er nauwelijks plaats voor de snel groeiende bevolking, die in 1816 al 3.020 inwoners telde. Enkele van de vroegste aanzichten van de stad dateren van 1766. Zij tonen zowel het kasteel als de dichtbebouwde stad met de terrassen voor het uitspannen van de doeken.

Industrialisatie (1815 tot 1880):

In het midden van de 19e eeuw vond de productie van wollen stoffen meer en meer plaats op machines in fabrieken. In de stad werden toen maar liefst 94 fabrieksgebouwen geteld. Het water van de Roer werd gebruikt voor waterraderen om de machines aan te

drijven, maar ook voor het verven, wassen van kleding of als riool. De hygiënische omstandigheden en de huisvesting waren deels rampzalig.

De neergang (1880 tot 1920):

De aansluiting van Monschau op de spoorwegen in 1885 kwam voor de lakenproductie te laat. Bovendien was een uitbreiding van de fabrieken in de smalle Roervallei nauwelijks mogelijk. In 1908 sloot de laatste fabriek die wollen stoffen produceerde. Een tijdlang bestonden er andere textielbedrijven in de stad, zoals de zijdefabriek of de scheurwolfabrieken. De bevolking daalde snel tot 1.865 inwoners in 1905. Maar de spoorweg bracht ook de eerste toeristen naar de stad. Al snel ontdekten schilders en fotografen het romantische stadsgezicht.

Toerisme (1920 tot heden):

In tegenstelling tot de omliggende dorpen bleef Monschau tijdens de Tweede Wereldoorlog grotendeels gespaard van verwoestingen. De laatste textiel fabrieken sloten in de jaren '60 van de vorige eeuw. Het districtsbestuur, de middelbare scholen en vooral het toerisme boden nu werk. Alsmear meer autoverkeer verdrong de smalle straten. Souvenirwinkels vervingen in toenemende mate de winkels voor dagelijkse behoeften. Monschau werd meer en meer een decor voor toerisme. Vandaag de dag zijn er meer dan 300 monumenten in de historische binnenstad.

MUSEUM ROTES HAUS MONSCHAU

Laufenstraße 10
52156 Monschau
Tel.: 02472 5071
info@rotes-haus-monschau.de

www.rotes-haus-monschau.de